

# 4 ноябрь – Халкыны бирлигини кюню

Орта кюн, абустолну ал айы (ноябрь), 3, 2022 жыл

№ 132 (21177)



# ЗАМАН



Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: [gazeta.zamankbr.ru](http://gazeta.zamankbr.ru)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ  
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА  
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

## Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В. Кокону Халкыны бирлигини кюню бла АЛГЫШЛАУ

Къабарты-Малкъарны хурметли жамауаты!  
Багъалы жерлешлерим!

Сизни Халкыны бирлигини кюню бла алгышлайма!

Бу байрам Россейни кеп миллетли халкыны ниет эмда адеп-къылык хазналарыны тюрленмезликлерини белгисиди. Ала уа ёмюрледен бери да къыралабызны бирлигини бла жалынчакъсылыгыны кючлю мурдору болуп келедиле.

Ол хазнагъа кеп магъана сыйнады: Ата журтха сыймеклик, ата-бабаларыбызгъа хурмет этиу, аланы аскер жигитликлеринден бла мамыр жетишимлеринден, къыралаыны чынтты патриотлары бола билиулеринден, аны къорууларгъа не заманда да хазыр болууларындан, аны айнытыр, кючюм ёсдюрюр ючюм, анда жашагъан инсанланы жашауларын игилендирир ючюм арымай-талмай урунганларындан юлгю алыу.

Бююнлюкде, жангы эмда уллу къоркъуула чыкъгъан



заманда, ол хазнала бизге бютюн багъалыдыла. Бизни борчубуз – аланы сакъларгъа эмда байыкъландыра барыргъады. Бирге болсагъа а биз не уллу къыйынлыкъланы да хорлаялыкъбыз, туугъан Къабарты-Малкъарыбызны, Ата журтубузну айнытыу эмда кючлеу жаны бла муратларыбызгъа жеталлыкъбыз.

Жюрегими теренинден барыгызгъа да саулыкъ, монглыкъ эмда ырахатлыкъ тежейме.

### Байрам

## Бир ниетлиликни, шуёхлукъну, жигитликни да белгиси

Халкыны бирлигини кюню «Россейни аскер махтаулугъуну кюнлерини юсюнден» **Федеральный законну 1-чи статьясына тюзетиуле кийириуню юсюнден» Россейни Президенти Владимир Путин 2004 жылда декабрьде къол салгъан Федеральный закон бла тохташдырылгъанды. Биринчи кере бу жангы битеухалкъ байрам 2005 жылда 4 ноябрьде белгиленгенди.**

Халкыны бирлигини кюню 1612 жылда болгъан ишлеге аталып тохташдырылгъанды. Ол заманда Кузьма Минин бла Дмитрий Пожарский башчылыкъ этген ополчение Москваны полякы уучлаучуладан азатлагъан эди. Тарых жаны бла алып айтханда, бу байрам Россейде XVII ёмюрде къайгылы заман бошалгъаны бла байламлы болгъанды. Ол а Иван Грозный патчах ёлген 1584 жылдан башланып 1613 жылгъа патчахны тахтасына Романовладан бири олтургъан кезиуге дери созулгъанды. Ол керти окъуна Москва къыралагъа артыкъда къыйын заман эди. Аны сылтау Рюриковичлени патчахлыкъ

Ахыры 2-чи бетдеди.



## Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны басма органла эмда социал медиала жаны бла саугъасыны лауреатыны дипломуну юсюнден

### Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны БУЙРУГЪУ

«Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны басма органла эмда социал медиала жаны бла саугъасыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2022 жылны 28 сентябринде чыгъарылгъан 94-УГ номерли Указына тийишлиликде:

1. Бу буйрукъгъа къошулгъан бу затланы къабыл кёрюрге:

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны басма органла эмда социал медиала жаны бла саугъасыны лауреатыны дипломуну юлгюсюм;

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны басма органла эмда социал медиала жаны бла саугъасыны лауреатыны дипломуну жазылыуун.

2. Бу буйрукъ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар  
Республиканы Башчысы К. КОКОВ

Нальчик шахар,  
2022 жылны 31 октябри,  
№202-РГ

### Эл мюлк

## Малчылыкъда – ахшы кёрюмдюле

Къабарты-Малкъарны Эл мюлк министерствосундан билдиргенлерича, быйыл тогуз айгъа малчылыкъда ахшы кёрюмдюле эслендиле, эт эм сют продукциягъа танг къошулгъанды.

Былыр бу заман бла тенглешдиргенде, мюлклени барында да малланы бла юй къанатлы этден 73,7 минг тонна сатылгъанды неда 4,3 процентге кеп.

Сагъынылгъан кезиуде сютден 394,4 минг тонна сауулгъанды неда 3,4 процентге кеп. Жумуртхаладан 159,6 миллиону алыннганды, мында да 2,6 процентге ёсюм эсленеди.

Быйыл сагъынылгъан кезиуде тууарланы саны кёбейгенди –1,9, къойланы бла эчкилени – 2,5 эм юй къанатлыланы 5,1 процентге.

### Юбилей

9 бет

Макытланы Исхакъны жашы  
Сафаргъа быйыл 105 жыл толлукъ эди.  
Ол 1917 жылда 7 ноябрьде Кенделенде  
туугъанды.

## Ата журтха сыймекликни жырчысы



### Маданият

10 бет

## Барыбызны да къууандырырча эмда ёхтемлендирирча шарт

Москвада «Никея» китап басмада Россейни энчи иели музейлери» деген китап чыкъгъанды. Ол Маданият башламчылыкъланы президент фондуну болушлугъу бла тамамланган ишди. Китапха Тегенекли элде Владимир Высоцкий атлы музей, «Къайсыннга жюз атлам» мемориал комплекс, Таулу кийизни музейи эм Хаджиланы Даниелны музейи киргендиле. Материалланы автору журналист Байсыланы Марзиятды.



## Парламент

## Жолланы тапландырыуга танг кесек ахча бөлүнгенди

КъМР-ни Парламентини президиумуну жыйылыуунда «правительстволу сагъатда» республикада автомобиль жолланы тапландырыуу эмда жол мюлккю болумуну соруу-

тиргенди. Былайда аны 4,65 километри жангыр-тылганды.

Эллени айнытуу кырал программаны чеклеринде федерал бюджетден бөлүнген ахчаны

ахырына жол мюлккге бөлүнген ахчаны ёлчеми беш миллиардха дерикейтирге себеплик этерикдиле. Ол а КъМР-ни Башчысы 2024 жылгъа салган борчланы бол-

ган 50 комплекс сингдиргенди.

Ведомствону муратлары уллудула. Аслан Дышеков билдиргенча, РФ-ни Президенти 2022 жылда 2 июньда кыбыл кёрген буйрукъланы чеклеринде 2023–2027 жыллада жол мюлккю айнытуу программасы жарашдырыллыкды. Ол КъМР-де келир беш жылда жол мюлккю тапландырыуу стратегиялы планын хазырларгъа онг берликди.

Докладны сюзге, Парламентни спикери **Татьяна Егорова** канализация люкла кыалай жангыртылганларын сорганды. Ол асфальт салыннгандан сора аланы жангыдан нек тешгенлерин билирге суйгенди. Министр ангылатханыча, алай бла люкла жол бла тенг этиледиле.



лары сюзюлгендиле. Аны юсюнден депутатлагъа транспорт эм жол мюлк министр **Аслан Дышеков** билдиргенди.

Ол белгили этген шартлагъа кёре, ахыр жыллада республикада жолланы тапландырыуга бөлүнген ахчаны ёлчеми иги да кёбейгенди. Сёзге, 2018 жылда жол фонд 1,8 миллиард сом болган эсе, 2022 жылда уа ол 4,2 миллиарддан ёсгенди.

2019 жылдан бери жолланы 800 километри излемлеге келишдирилгенди, 200 километрде чыракъла орнатылгандыла. Дагъыда тротуарла, жол белгиле, жолдан жаяу ётерча жерле да кыралгандыла.

Быйылны юсюнден айтханда, финансла жетертенгли бөлүнгенлерини хайырындан 100 объектни битдирирге кыолдан келгенди. Жолланы тапландырыуу жумушла битеу районлада да бардырылгандыла. Социал объектлени тийрелерин жангыртууга баш магъана берилгенди.

Тапландырыуу мадарла «Къоркъуусуз эм качеству жолла» миллет проектни, «Регион эм жержерли автомобиль жолланы айнытууга себеплик» федерал проектни, «Эллени комплекс айнытуу» кырал программаны, «КъМР-де транспорт системаны игилендириу» республикалы программаны чеклеринде бардырылгандыла. Бююнлюкде алада белгиленген жумушла 93 процентге толтурулгандыла.

Миллет проектлени чеклеринде тамамланган жумушланы арасында министр «Нальчик–Майский» жолну Нальчикде Кыбарты орамда кесегин жангыртуу юлгюге кел-



болушлугуу бла жержерледе сегиз жол тапландырылганды, аланы битеулю узунлугуу 11 километрди. Бу жумушлагъа 430 миллион сом кыоратылганды. Кёндөлөнде, Экинчи Чегемде, Урухда, Анзорейде, Интернациональное элде, Бабугентде, Ново-Ивановское орамла жангыртылгандыла. Ноябрьде уа Тёбен Чегемде бла Хушто-Сырта бардырылган кыорулушланы бошаргъа белгиленди.

«Регион эм жержерли жолланы айнытууга себеплик» федерал проектни жашауда бардырыуга 477 миллион сом бөлүнгенди. Алай бла 29 километр жол тийишли халгъа келтирилгендиле – 13 объект. Ол санда Нальчикде жолланы беш километри. Шёндю уа Головка атлы орамла жангыртуу жумушла бошала турадыла.

Аслан Дышековну айтханына кёре, кыбыл кёрюлген оноула 2022 жылны

жалдан алгъа тамамларгъа онг берликди.

Министр жер-жерли власть органлагъа жолланы болумларын игилендириуге этилген болушлуккю юсюнден да айтханды. 2021–2022 жыллада регионну жол фондундан бөлүнген субсидияланы ёлчеми эки миллиард сомдан озгъанды. Ахчаны кёбюсю Нальчикке берилгенди. Аны хайырындан а машинала бютюнда кёп жюрюген жолла тап халгъа келтирилгендиле: Ленин, Кыулийланы Кыайсын, Шогенцуков, Мальбахов, Киров, Тарчиков, Кануков атлы эмда Кыбарты, Профсоюз орамла эм башхала.

Эсеплени юслеринден айтханда, 2022 жылда регион эм жер-жерли магъаналы жолланы 180 километри излемлеге келишдирилгендиле, кёпюрлени 134 метри тынгылы жангыртылганды, трассаланы 70 километрде чыракъла салыннгандыла, жолда жюрюуюу жорукъларын эсепге сал-

Спикер кыыш суукъла жоллагъа хата салганларына, аны ючюн аварияла кёбейгенлерине, муниципалитетлени суукъ кезиуге хазырлыкъларына эс бурганды.

Урунуу, социал политика эм саулукъ сакълау комитетни башчысы оронбасары **Владимир Безодько** уа кёпюрлени болумларыны юсюнден айтханды. Министр республикада битеу кёпюрле да сюзюлгенлерин, алада жамалыргъа керекли жерле болганларын айтханды. Алай оюлургъа кыоркыуула уа жокъдула.

Сюзюлген соруугъа кесини кёз кырамын жууаплы комитетни башчысы **Байдаланы Салих** белгили этгенди. Ол «Кавказ» федерал жолда кёпюрлени кенгертюно юсюнден да айтханды.

Жыйылыу жууаплы органлагъа эсгертюлени кыбыл кёрюу бла бошалганды.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

## Бир ниетлиликни, шуёхлуккюну, жигитликни да белгиси

Ахыры 2-чи бетдеди.

этиулери тохтатылганы болганды. Кырал чачылганды, кеслерин патчахлыбыз деп, властьны кыолгъа алыргъа суйгенле кёп чыкыгандыла. Тонау, урлау, улутхачылык, ичгичилик кенг жайылгандыла.

Россейни ма ол кыыйын кезиуюнде патриарх Гермоген орус халккыны православияны кыорууларгъа, поляккы уучлаучуланы Москвадан кыыстаргъа чакырганды. 1611 жылда сентябрьде сатыу-алыу бла кыорешген адам, Нижний Новгородда земский староста болуп турган Кузьма Минин халккы ополчение кыурап башлаганды. Шахар сходда ол чакырыуу этип сёлешгенди. «Жамауат, келигиз Москва кыралгъа болушайык. Кыолубуздан келгенни аямайык. Кесибиуге башчы да сайлайык. Бизникича, гитче шахардан аллай уллу иш этсек, Россейни битеу жеринден да бизге махтау болур», – дегенди.

Мининни чакырыуу сёзю бла шахарчыла кеслери ыразылыкълары бла ополчениегъа ахчаларыны ючден бирин бергендиле. Алай ол азлык этгенди. Аны себепли хар адам да ополчениены казнасына кесини файдаларыны бешден бирин берирге керекди деп, ахчаны борчлу этип жыйгандыла.

Баш воеводаны кыуллугъуна уа, биягъы Мининни айтханы бла, Новгородну 30-жыллык князи Дмитрий Пожарский чакырылганды. Ол а шахарчыла анга ополчениены казнасын жюрютюрюк болушлуккюну кеслери сайласала, ол заманда унарыкыма деп тохтаган эди. Халккы анга Мининни тийишли кёргенди. Алай бла земский ополчениены башчыларына экеулен салыннганды, ала уа халккы кеси сайлаган, алагъа толусунлай ийнанган эм ышанган адамла болгандыла.

Пожарский бла Минин ол заманда бек уллугъа саналган аскер кыураган эдиле. Ала бирикдирген 14 мингден артык адамны ичинде россейли кыралгъа кирген битеу халккылары, бий, кыул деп кыарамай, битеу кыаумланы келчилери да киргендиле. 1612 жылда 4 ноябрьде ала, Казанская Божья Матерь иконаны да алып, Кыытай шахарны кыолгъа этгендиле эмда поляккылары Москвадан кыыстагандыла.

1613 жылда февральны ахырында Земский собор, ары уа дворянлылары, боярлары, дин кыуллуккчулары, кыазакъланы, аскерчилени, эллилени келчилери эмда орус шахарланы кёбюсюню делегациялары киргендиле, жангы патчахха Михаил Романовну (митрополит Филаретни жашын) сайлагандыла. Ол Романов тукюмдан биринчи орус патчах болганды. Алай бла Земский собор 1613 жылда Кыаугъа кезиуюу хорлаганды, миллет бирликни тохташдырганды.

Князь Пожарский хорламны болдурургъа Казанская Божья Матерь икона болушханына асыры ийнаннгандан кесини ахчасына Кызыл майданны кыыйырында Кыазан соборну ишлетгенди. Андан бери Кыазан иконаны бек сыйлы кёргендиле, 1645–1676 жыллада патчахлык этген Алексей Михайлович Романовну буйругуу бла 4-чю ноябрь Россейни поляккыладан азатларгъа болушхан Сыйлы Богородицагъа хурметге байрам кюнча тохташдырылганды. Ол 1917 жылгъа дерик белгиленип турганды.

Алайды да, Халккыны бирлигини кюню жангы байрам туюлду, ол бизни эрттеден бери келген тёрөбизди. Энди ол кыайтарылганды эмда кыуанчлы халда белгиленеди. Кыралыбызны тюрлю-тюрлю жерлеринде, ол санда Кыбарты-Малкыарда да, политика партияла, жамауат кымылдаула, анга атап, митингле, концертле, жандауурлукъ акцияла, спорт эришиуле кыурайдыла. Музейледе, библиотекалада энчи кёрмочле ачыладыла. Окъуу учреждениялада бирликни дерслери, урушну эм урунуу ветеранлары бла тубешиуле бардырыладыла.

Басмагъа **ТЕКУЛАНЫ Хауа** хазырлаганды.

Жетишим

# Миллетибизни атын иги бла айтдыргъандыла

Октябрь айны ахырында Москвада Ата-аналаны юйюрге болушууну эмда юйюр хазналары кюоруулауу миллет ассоциациясы битеуроссей жамауат организацияны

администрациясында ишлейдиле. Руслан Кямалович бююнлюкде Элбрус районну жер-жерли самоуправлениасыны Советини таматасыны орунбасарыды, Амина

презентация хазырлап, миллет энчиликлерин ачыклагъандыла.

Аны чеклеринде бир аймындан алгъа чыгъармачылык конкурсла да бар-

родных песен дружный хоровод» деген номинацияда хорлагъанды. Ол «Биз гитчеле болгъанда» деген жырчыкны хазырлагъан эди. Аны авторлары Жеттеланы Мустафир бла Аккыланы Хасандыла. Аккыланы Хасан кесини назмусун фольклорубуздан «Чуу-чуу-чуу ала» деген сабий жырчыкдан юзюклени хайырланып жарашдыргъанын белгилерчады. Москвада да кызыкчыны малкъар тилибизде хычыуун жыр айтыуун кепле жаратып, кызыу къарсла бла ашыргъан эдиле, – деп билдиргенди педагог.

Алай бла Джаппулану Маликаны фахмулулугъун жюри сыйлы диплом бла белгилегенди.

Малкъар халкыбызны быллай даражалы эришиуде атын айтдырып, миллет байлыгыбызны да туура этгенлери ючюн Джаппулану юйюрге ыспас этерчады. Керти да, халкыбызны хазнасы бла башхаланы да шагъырей этиуню магъанасы уллуду. Башхала да аладан олгю ала, мындан ары да быллай эришиуде кел салып къатышырла деп ийнанабыз.

ТАППАСХАНЛАНЫ  
Аминат.

СУРАТДА: (солдан онгнга) Джаппулану Лейля, Руслан эм Амина кызыкчылары Малика бла.



башламчылыгы эм РФ-ни Илму эмда бийик беруу министрствосуну болушлугуу бла «Россейни халкларыны тиллерин сакълауда бла айнытууда юйюрюн жери» деген II битеуроссей конференция этгенди. Анга саулай кыралдан 250 адам къатышханды. Къабарты-Малкъардан ары Джаппулану юйюрлери барып, сыйлы дипломгъа да тийишли болуп къайтханды.

Джаппулану Русланны бла Аминаны юйюрлерин Тырнауузда танымагъан жокъду. Ала Элбрус районну

Сагидовна уа билим беруу управленияны методистиди. Аланы кызыкчылары Маликагъа уа 4 жыл болады. Ол искусстволаны Абайланы Солтанбекни атын жюрюуген школуну «Жулдузчук» деген сабий ансамблине жюрюйдю эм вокалдан педагог Джаппулану Лейляда юйренеди.

Конференцияны баш борчу – ата-аналаны ёз тиллерин сакълау жумушлагъа къатышдырууду, миллетрини адет-тёрелерин ёсюп келген тёлюлеге юйретирча этиуду. Анга къатышханла

дырылгъандыла – узакъдан къатышыу амал бла. Москвагъа уа анда хорлагъанланы чакъыргъан эдиле. Джаппулану Малика аладан бири эди.

«Ана тилим, ёмюрлеге сакълан!» деген эришиуде аны Искусстволаны Шимал - Кавказ кырал институтуну вокал искусство эм дирижёрлук кафедрасыны доценти Джаппулану Лейля хазырлагъанды.

– Бу эришиуде 500-ден артык юйюр къатышханды. Алай жюри аладан 20-сын сайлагъан эди. Малика «На-

Себеплик

## Узакъ элдеде жашагъанлагъа къайгыра

Къабарты-Малкъарда Кёп функциялы ара, октябрьден башлап, узакъ элдеде «Къабарты-Малкъарны муниципалитетлеринде юристледен хакъсыз эсгертиулени кюню» деген акцияны бардырады. Аны чеклеринде МФЦ-ны специалистлери Элбрус, Зольск эм Бахсан районлада болгъандыла. Нальчикде уа консультация Право жаны бла билдириу арада бардырылады. Бери

келген адамланы кёбюсюню соруулары социал тёлёуле, урунуу, кредитле, мюлк, жер, пенсия бла байламдыдыла. Алай бла эки жюз адамны тилеклерине къаралгъанды.

Бу кюнледе МФЦ-ны келечилери Прохладна, Май, Урван эм Терк районлада боллукъдула. Андан сора 10 ноябрьде акцияны экинчи кесеги башланырыкъды.

Кёп функциялы араны право жаны бла болушлук тапдыргъан специалистлери, ангылатыу акцияны быылны ахырына дери бардырыргъа хазырдыла. Ол хар орта кюн ётерикди. Юристле 250-ге жууук соруугъа жууапла берирге боллукъдула.

МАГОМЕТЛАНЫ  
Сулейман.

Саулык сакълау

## Кадрлагъа кюшулады

**Быйыл Къабарты-Малкъардан «Целевое направление» программагъа кёре бийик билим берген медицина бёлюмлени 58 адам бошагъанды. Ала педиатр, терапевт, анестезиолог, неонатолог, сабий хирург, психиатр-наркологи, жюрек-къан тамырла жаны бла хирург, сабий эндокринолог усталыклары болгъанладыла.**

Бююнлюкде аладан 32-си Черек, Терк, Бахсан, Чегем, Урван районланы медицина учрежденияларында, Нальчикни Сабий больницасында, Наркология диспансерде эм Кардиология арада урунадыла.

Программаны хайыры бла республиканы багъыу организацияларын кадрла бла жалчытыргъа онг табылады. Медицина вузланы бошагъанла кыралны башха регионларын билимлерин эм сынамыларын кючлеп

келгенлери уа бютюн бек кюуандырады.

Быйыл КъМР-ни Саулык сакълау министрствосу башында айтылгъан программа бла окъургъа 72 эм ординатурагъа да 62 специалистни жибергенди. Ол жерлешлерибизге россейни башха вузларына барып окъургъа да себеплик этеди. Аны бла байламлы соруулары болгъанла бу телефон номерге сёлешсинле: 42-40-43.

Бизни корр.

Курулуш



## Буз къаланы ишлеу кыстау барады

**Нальчикде «Спорт жашауну мардасы» федерал проектге кёре буз къаланы кюрулушу кыстау барады. Ол Нальчик сууну жагъасында 2-чи Тамань дивизия атлы орамда орнады. Аны уллулугу тёрт минг квадрат метрге жетерикди, трибуналарында юч жюзден аслам къараучугъа жер барды эм спортчуладан да жюзге жууугу сыйнырыкъды. Мында кыш оюнланы хоккей, фигурный учуу, кёрлинг дегенча тюрлюлери бла кюреширге онг боллукъду.**

Комплекс Хужоков атлы, Осетин орамланы эм Владикавказ шоссени тийрелеринде уллу жаш тёлёу спорт кластерни кюрууну биринчи кесеги. Анга шёндогюлю футбол ойнарча майдан, баскетбол зал, велосипед жолчукъла да киреди. Жууук заманда уа регбиден майдан эм сабий спорт-оюн ара да ишленирикдиле.

«НСЗД» кюрулуш организацияны прорабы Залим Кодзев айтханга кёре, бусагъатда буз къаланы мурдорун салып бошагъандыла эм кыбыргъаларын тутарык темир чигинжиле да сюелтилингендиле. Аны бла бирге инженер сетле – ток чыбыкъла, таза эм кир суула баргъан быргъыла эм газ ыз да тартыладыла. Ыза бла специалистле катокну мурдору бла кюрешип башларыкъдыла. Аны кюрамы кыйын болгъаны ючюн, жумушла комплекс халда этилирге керекдиле.

Жангы спорт комплексни багъасы 390 миллион сомгъа жетеди. Ача федерал эм республикалы бюджетледен бёлюнюрюкдю.

Графикге кёре объект келир жылны ахырына хайырланыргъа берилдикди.



## Хурметлеу

Ана тилибизни тамблагъы  
кюнюне ышаныулукъ бере

Алтын кюз артыны келгени бла бизни республикада малкъар адабиятны мурдорун салган шайырыбыз, дуня философияны теренин ачхан Мечиланы Кязим хажиге аталган конкурсла, окъуула, тубешиуле барадыла.

Бу кюнледе да Малкъар халкъны политика репрессияланы кезиулеринде жоюлганларыны мемориалында «Пока нам хватит силы быть людьми, Мы на земле останемся народом» деген аты бла Кязимни республикалы окъуулары андан ары баргандыла.

Ол сыйлы ишле Мемориалда – миллет эси болганнга бек сыйлы мекамда – этилгенлери бютонда алааматды. Аны окъуулары бу ахыр кезиулерине бу жол жашчыкъла бла кызычыкъла республиканы районларыны, Нальчик шахарны школларындан, сабий садларындан да келгендиле. Ала назмула окъугандыла, жырлагандыла, тепсегендиле, сахна оюнла кёргозтгендиле.

Дагыда сурат ишлерин келтиргендиле. Аланы асламысы Ата журтубуз, Кязимни ёлюмсюз назмуларында келген оюмла бла байламдыла. Сабийле жазган эсселеге энчи кьаралганды. Алагъа берилген багъа да келир кюнледе ачыкъланырыкъды.

Алагъа жазычу, белгили журналист Османланы Хыйса, Нальчик шахарны жер-жерли администрациясыны Билим бериу департаментини баш специалисти, методист Людмила Тлиашинова,



65-чи прогимназияны къаууму.

КьМКЪУ-ну Отарланы Керим атлы культура арасыны къуллукъчусу Тубейланы Светлана, назмучу, «Заман» газетни журналисти Мусукаланы Сакинат, Къабарты-Малкъарны Жазычуларыны союзуну ишчиси Бечелланы Сакинат багъа бичгендиле. Ала, эсепчи къагъытлада белгиленнгенича, сабийлени кийимлерине, къаллай бир шатык окъуганларына, айтылган затны толуангылагъанларына да эс бургандыла.

Асламысында сабийле айтхан затларын ангылагъанлары къуандырганды. Миллет кийимле кийген жашчыкъла бла кызычыкъла бу жол иги да аслам эдиле. Шатык тилде сёлешгенлери уа кимни да къуандырырча эди. Шахар школладан келгенлени бир къаууму Кязимни къабарты назмучула ана тиллерине кечюрген назмуларын ариу окъугандыла. Назмулары инглиз тилде окъуганла да болгандыла.

Кязимни назмуларына жазылган жырланы алаамат айтханланы араларында отуз ючюнчю номерли школдан хар заманда да быллай эришулеге тынгылы хазырланыучу эгешчикле Бёзюланы Лейля бла Жамиля, «Радуга» гимназиядан Мекула Наиль бла Боллуланы Саид да бар эдиле. Тырнауузда биринчи номерли сабий саддан келген



Бёзюланы Жамиля бла Лейля.

къызычыкъла уа – Будайланы Малика, Жолайланы Аида, Будайланы Фатима юйретип, битеу анда болганланы къуандыргандыла.

Кеси къурагъан назмуларын Шадова Дисана, Кандрокова Сатаней, Боллуланы Алим, Борчаланы Кьурман, Шауаланы Эльмира окъугандыла. Сау болсунла устазла, юйретиучюле да, назмулары иги айтханла бу жол бютонда кеп эдиле. Алай эсе уа, миллетибизни эси тин хазнагъа бериле, ёсе барады. Ана тилибизни тамблагъы кюнюне ышанырчады.

Мемориалны директору Теммоланы Фаризат, жюрини къаууму да сабийлеге, ата-аналагъа, устазлагъа Кязимни сыйын кёрюп, ол кюн сыйлы мекамды бызгъа келгенлеге жюрекден ыспас этгендиле.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.



Будайланы Малика, Жолайланы Аида, Афашоқыланы Исхакъ, юйретиучю Будайланы Фатима.

## Мектепле

Проектни хайырындан –  
жангы окъуу жерле

Прохладный шахарда эки жангы орта школну къурулушлары барады. Биринчисини проектине кере анда 785 сабий окъурукъды. Объект кеси да беш блокдан къураллыкъды. Жанында уа спорт бла кюреширча эмда футбол ойнарча майданлары боллукъдула. Школгъа баргъан жол, мекамны битеу инженер коммуникацияла да жангыртыллыкъдыла. Окъуу учрежденияны къурулушу быйылны ахырында бошаллыкъды, дегендиле районну жер-жерли администрациясында.

Бу шахарда энтта да бир школ ишлене турады. Ары уа 560 сабий жюрюрюкдю. Аны къурулушун башларгъа КьМР-ни Башчысы Казбек Коков ону этген эди, былтыр декабрьде районнга баргъан кезиуонде.

Жангы мектеп эски учрежденияны орунунда ишлене турады. Ол бирине уа 60 жыл чакълы бола эди. Жангысын а келир жылны ахырында берликдиле хайырланыргъа. Ары дери уа сабийле А. Пушкин атлы сегизинчи номерли мектепге жюрюйдюле.

Мында айтылган ишлени бары да «Билим бериу» деген миллет проектни чеклеринде барадыла. Аны хайырындан Прохладныде эки жылны ичинде 1 400 сабийге окъуу жерле къураллыкъдыла. Жангы учрежденияла билим бериуню качествадан да иги этерикдиле, сабийлеге уа школларына бир сменнге жюрюрге онг берликдиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

## Коллегия

Къыйын болумгъа тюшгенлени  
эркинликлерин къоруулау

КьМР-ни прокуратурасыны коллегиясында толтуруу производство жаны бла законланы жашауда бардырыгъа надзор этиу къалай тамамланнганы сюзюлгенди. Жыйылыуну республиканы прокурору Николай Хабаров бардырганды. Анда толтуруу производство жаны бла законланы толтурууда бузукълыкъланы ачыкълау, аланы тинтиу эм профилактика мадарлагъа кьаралганды.

Сёз надзор органланы белгиленнген сферада ишлерини хайырлыкъларыны, бу ишни игилендириуню мадарларыны, келир кезиуге борчланы юслеринден барганды. Къыйын жашау болумлагъа тюшген инсанланы эркинликлерин сакълауну, айлыкъ ючюн борчланы телетиуню, алиментлени сабийлеге заманында тапдырыуну, льготалы дарманла эм реабилитация керекле бла жалчытууну сорууларына энчи эс бурулганды.

Ахырында сюзюлген сорууларына тамамлау жаны бла эсгертиуле къабыл кёрюлгендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

## Конкурс

Тырныауузчула фахмулулукъларын  
кёргозтгендиле

Озган ыйкъда Нальчикде Дуня Артий комитет бардыргъан «Созвездие дружбы» деген VII Халкъла аралы конкурс ётгенди. Анда кеслерини фахмуларын кёргозтюрге Къабарты-Малкъаргъа кеп регионланы бла къыралланы келечилери келгендиле. Искусствону сурат ишлеу, хореография, назму, жыр айтыу дегенча тюрлюлеринде хунерли жаш

адамла эришгендиле.

Жырлагъанланы эришулерине Тырныаууз шахарны «СОПРАНО плюс» деген музыка студиясыны сохталары да къатышхандыла. Жырчы Гузийланы Жэннетде юйреннгенле Тохаланы Ильнара, Диана Гаджиева эм Тимур Аркелов жетишимли болгандыла. «Дебют» номинацияда Ильнара бла Диана 1-чи эм 2-чи жерле-

ни алгандыла. «Эстрада вокал» дегенде уа Тимур Аракелов «Жулдузлу жаз» деген жыры бла «кюмюшге» тийишли болганды.

– Быллай эришиуле сабийледе жангы атламлагъа итениулюкню туудурадыла, сахнада кеслерин жюрюте билирге юйренедиле, – деп белгилегенди Гузийланы Жэннет.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.





«Мен бир талай жылны «Юйор эм Россейни келлик заманда къадары» деген конкурсха къатышама. Аны чеклеринде жыл сайын октябрь айда бу эришиуню ахыр кезиунюне чыкъганла Москвада жыйыладыла эм ючкюнлюк конференция бардырылады. Бир бирибизни иги танийбыз, шуехлукъ жюрютебиз, социал сетъледе бир къауумбуз да барды. Бизни бирлешдирген а Андрей Первозванныйны фондуну пресс-секретары, МГУ-ну журналистика факультетини преподаватели Александр Гатилинди. Ол Тамара Амелина «Никея» музейлени юсюнден китап хазырларыкъды, анга къатышайыкъ дейди. Он журналист, къууанып, проектге къатышырга сюйгенибизни айтабыз. Ызы бла «Никеяны» ишчиси Марина Нефёдова хар бирибиз бла ишлеп башлайды», - дейди Марзият.

Ол айтханнга кёре, «Россейни энчи иели музейлери» деген китап туристлеге деп хазырланганды. Хар республикада, шахарда къырал музейледен сора да, энчи иелиле бардыла. Бир бирлери уа халкъныкъыдыла. Сёз ючюн, «Къайсыннга жюз атлам» мемориал комплексни таулу халкъ ишлегенди, алай бу тарыхха кирген къурулушну къурагъан, заманын, кючюн - къаруун аямагъан «Къайсыннга жюз атлам» деген фондну таматасы Тетуулары Хадис болганды. Москвада басмаланган китапда Хадисни къыйыны энчи белгиленгенди.

Къабарты-Малкъарда музей бир сейирлик, уллу, ариу юйде болурга керек сунадыла. Ол алай туюлду. Музей чырдыда, юй туюнде, орамда да болурга болады. Бек башы – аны къурагъан не зат кёргозюрге сюеди дунягъа. Локиялары Рашитни кийизлери подвалдадыла бусагъатда, ары басхыч бек тикди, къарт адам хазна туюшалсын. Болсада, Рашит жыйгъан кийизле битеуроссей эм регион кёрмючледе боладыла, кеп байрамланы жасайдыла. Локия улу бизни аппаларыбыз, ынналарыбыз жашагъан ёмюрге къарарга чакъырады, нек дегенде аланы кийиз-

леринде дунягъа кёз къарамлары, ариулукъну къалай кёргенлери, жашау журтларын жылы да, омакъ да этерге кюрешгенлери баямланады.

Биз озгъан ёмюрледен къалгъан затланы барысын да кюйдюрюп турсакъ, ата – бабаларыбыз къалай жашагъанларын къайдан билликбиз? «Мен кесим да юйден бахчагъа

### Маданият

**Москвада «Никея» китап басмада Россейни энчи иели музейлери» деген китап чыкъганды. Ол Маданият башламчылыкъланы президент фондуну болушлугъу бла тамамланган ишди. Китапха Тегенекли элде Владимир Высоцкий атлы музей, «Къайсыннга жюз атлам» мемориал комплекс, Таулу кийизни музейи эм Хаджиланы Даниялны музейи киргендиле. Материалланы автору журналист Байсыланы Марзиятды.**



## Барыбызны да къууандырырча эмда ёхтемлендирирча шарт

чыгъарып кюйдюрген эдим кийизлерибизни, андан эсе бармакъларымы кюйдюрге эдим. Алай кюнлени биринде аппаларымы, ынналарымы дуняларына тансыкълыгъым кийизлеге келтирген эди», - дейди Рашит.

Бийик таулада эллеге газ тартхан да Рашитди, бизнес бла да кюрешген олду, алай Кавказда, Россейде да аны таулу кийизлени жыйгъан адамныча танийдыла. Сёзсюз, аны музейи «Россейни энчи иели музейлери» деген китапха туюшерге тийишли эди. Суратла жыйычу Хаджиланы Да-

кезиуде «Никеяны» редактору Марина Нефёдова: «Мен Минги тауну тийресинде кеп кере болгъанма, къайда кёрюрге боллукъду анда Даниялны суратларын?», - деп соргъан эди. Ала бусагъатда район газетни отоуларында тагъылып тургъанларын билгенде, къууанган эди, газетни мекамы тюз да жолну къатындады. Аны баш редактору Газаланы Зухура не жаны бла да болушуп турганды Хаджи улугъа. Бусагъатда да турист къауумла келселе, кеси гид болуп, Даниялны, суратланы юслеринден да айтады.

Тегенеклиде уа Владимир Высоцкийни атын жюрютген музей шуехлукъгъа эсгермеди. Залиханланы Хусей аты айтылган альпинист болганды, альпинизмни айнытугъа уллу къыйын салганды. Аны музейи таула бла байламды, алай анда Высоцкий Минги тауну тийресинде киногъа туюшген, солугъан кезиуню юсюнден да барды хапар. Дагъыда бусагъатда да дуняда Высоцкийни юсюнден китап неда газетде статья басмаланса, Тегенеклиге бир экземплярлы келеди. «Никея» да «Россейни энчи иели музейлери» деген китапны жибергенди.

Суратла искусстволаны Александр Пушкинни атын жюрютген къырал музейини директору Марина Лошак «Россейни энчи иели музейлери» деген китапны ал сёзюнде: «Бизни къыралыбызда сейирлик адамла кепдюле, ала кеслери алларына барыбызгъа да магъаналы хазналаны жыйдыла. Тарыхны алып къарасакъ, Третьяковская галерея да энчи иели музейден башланганды. Китапха кирген хар музейге барлыгъым келеди», - деп жазганды.

Декоратив искусствону битеуроссей музейини башчысыны орунбасары Алина Сапрыкина: «Китапха кирген музейлеге къаллай бир къыйын салыннганы баямды! Аланы жюреклери жанган, жарыкъ адамла къурагъандыла», - дегенди.

Сёзсюз, «Россейни энчи иели музейлери» деген китап битеу къыралыбызны маданият жашауунда къууанчлы иш болганды. Ол китапха таулу музейле киргенлери барыбызны да ёхтемлендирирча шартды. Таулула хар затха да «андан а не файда чыгъар?» деген жаны бла къарамайдыла. Жер башында ахырысы бла да файда туюшюрмеген, алай чексиз магъаналы затла кепдюле. Аланы ангылагъан таулу эр кишиле Къабарты-Малкъаргъа келген хар адам барырча, сейирсинирча, къууанырча музейле къурагъандыла.

КЪАПЛАНЛАНЫ Марзият.  
Сурат авторнуду.

### БЕЛГИЛЕУ

## Борчлары жууаплыды эм сыйлыды

**Нальчикде Къырал концерт залда Росгвардияны ведомстводан тышында бёлюмюню 70-жыллыгъын белгилегендиле.**



Аны аллында кюн а республикада ведомстводан тышында охранны управлениясы бёлюмюню къуллукъчуларыны къатышыулары бла асламлы информациялы органланы келечилерине брифинг ётдюргенди. Аны пресс- службасыны таматасы Залим Кафоев журналистлеге бёлюмюню тарыхыны эмда ётген жылда болдургъан жетишимлерини юслеринден айтханды.

– Анда къуллукъ этгенле, адамланы къорсузлукъларын жалчытугъа къыйын салгъанларын сора да, службаны даражасын кётюрюрге се-

беплик этедиле, - дегенди Залим Кафоев.

Байрамгъа концерт программа да хазырланганды. Ол башларыны аллында управленияны ишини юсюнден видео кёргозтүлгенди. Анда 1966 жылда охранны жангы тюрлюсю къуралгъанын билдиргендиле. 2016 жылны 5 апрелинде Россей Федерацияны Президентини Указы бла Миллет гвардияны федерал службасы ишин башлагъанды. Анга башха бёлюмле бла бирге, ведомстводан тышында охрана да киргенди.

Къууанчха республиканы, Росгвардияны КъМР-де Управлениясыны башчысыны къуллугъун толтургъан Мурат Мешев, регионда ведомстводан тышында охранны таматасы полицияны полковниги Юрий Меркулов, ветеранла, жамаут эм дин биригиуле келгендиле. Ишчи борчларын толтурууда айырмалы болгъанлагъа сыйлы грамотала, ыразылыкъ къагъытла эм саугъала берилгендиле.

– Къабарты-Малкъарны ведомстводан тышында охранны адамланы мюлклерин эм объектлени сакълайдыла, орамлада аманлыкъчылыкъны азайтугъа къошумчулукъ этедиле. Ала къоруулагъан объектледен би-

рине да уручула киралмагъандыла. Адамла жашагъан жерледе патруль маршрутла бир тюрлю болумну юсюнден билдириу келгенлей ары

ме, - дегенди полицияны полковниги Мурат Мешев.

Къуллукъчулары алгъышларгъа жырчыла эм «Балкария» ансамбль



терк жетерча къуралыпдыла. Управленияны башчыларыны эм кесими атымдан битеу къуллукъчулагъа бла ветеранлагъа саулукъ, юйюрлерине ырахатлыкъ, ишлеринде жангы жетишимле эм мамырлыкъ тежерге сюе-

да келген эдиле, ала жарыкъ концертлери бла байрамгъа энчи къууат бергендиле.

ХОЛАМХАНЛАНЫ Алина.

АШ-АЗЫКЪ ХАЗНАБЫЗ

# Жау чайкыау

Сютден эмда сют башдан жау алыу бла кырачайлыла, малкыарлыла да бурун заманладан бери шагърейдиле. Малчылыкъ бла уа бизни атабабаларыбыз - аланла - талай минг жыл мындан алгъа окъуна кюрешип башлагъандыла. Ала жау чайкыаргъа къалай юйренгенлерини юсюнден Кырачайны бла Малкыарны этнографлары жыйышдыргъан материаллада айтылады.



Айранны неда сютню гыбытлагъа къуюп, бир жерден башхасына элтгенде, ала чайкыала кетип, башларында гитче сары тугулла жыйылгъанларын кѳргендиле. Андан сора гыбытланы кеслерин чайкыап тебирегендиле. Бир талай замандан сора уа тюзелип, жауны сют башдан да алгъандыла. Гыбытны ючден экисин сют башдан толтуруп, кѳнделен орнатылгъан таханнга жип бла такыгъандыла. Сора экеулен аны эки жанында тохтап, кезиу-кезиу ары-бери тепдиргендиле. Бу иш бла кюрешген кезиуде малланы тейриси Долайгъа жораланган жырны жырлап болгъандыла.

Онтогузунчу ѳмюрню ахырында Кырачайда бла Малкыарда жауны агъачдан жарашдырылгъан чыккырлада чайкыап башлайдыла. Баям, ол женилирек болур эди. Алай дагыда гыбытдагы жауны бегирек багъалагъандыла. Аны кесин да суугуракъ жерде бузмай кѳп тутхандыла.

Ата-бабаларыбыз этген жауны экинчи тюрлюсюне акъ жау дегендиле. Аны къалынлыгы иги да азыракъ болгъанды. Аны азайтыр ючюн сют башха хамеши, жангы уютулгъан айранны башын да къошхандыла.

Акъ жауны сют аз сауулгъан заманлада, кесин да юйде жаратыргъа деп хазырлагъандыла, сатаргъа хазна чыгъармагъандыла. Аны къалынлыгы, орта эсеп бла алып терегенде, 55-60 процент болгъанды. Европада бла Америкада къалынлыгы аз болгъан жауланы чыгъарып къайгыгъа арт кезиуде (жюз жыл мындан алгъа) киргенликге, къарачай-малкыар халкъ кѳп минг жыл мындан алгъа жарашдырып башлагъанды.

Урулгъан жауны къайнатыу бла халкыбыз бек эртте шагърей болгъанды. Аны агъач чыккырлагъа къуюп, суугуракъ жерде жылла бла сакълагъандыла. Жауны къазанда къайнатып алгъандан сора, тюрлюнде къалгъанына **тотра** дегендиле. Дагыда сют башдан, жаудан сора, къаймакъ да алып болгъандыла.

Саулай алып айтханда, къарачай-малкыар халкъ жауны

бла къаймакъны он тюрлюсюн хазырлагъанды: сют башдан, эриген сары, ийнек, эчки, кѳй сютледен этилген айранланы хамешиси къошулгъан акъ жаула эмда аллай сютлени башларындан этилген къаймакъла.

Энди уа жауны чайкыаргъан заманда жырлаучу Долайны жырыны сѳзлерин келтирейик. Аны белгили жырчыбыз Отарланы Омар да жырлаучу эди.

*Ой, долай, долай, былкылдай, Ийнекле келелле уллу жылкылай. Ой, долай, долай, былкылдай, Эчкиле келелле акыгъан чырпылай.*

*Ийнеклени алларында келген къара ийнек, Ол къара ийнекни болур жуурту. Эчкилени алларында келген сары эчки, Ол сары эчкини болур гыбыты.*

*Ой, долай, долай, доп гыбыт, Ой сени ичинги ма сары мал толтуруп, Ичингеги къара ийнекни жууртуд, Тышындагы сары эчкини гыбытыд.*

*Ой, долай, долай, булакъдан, Ийнекле келелле агъач къулакдан. Бизни юй бийчезиз беш баш эмеген, Кишиге бермей тапханын, кеси жемген.*

*Ой, долай, долай, долай, долтургъан, Уллу сары гоппан жаула алдыргъан. Биз сенден гоппан бла майла алырбыз, Таматабызны элтип аллына салырбыз.*

*Таматабыз къош къаштигим къалдырып, Айтхан жумушуна женгил чапдырып, Айтхан жумушуна женгил чапмасанг, Бутларыбызгъа гыбытны тартдырып.*

*Ой, долай, долай, долай, май долай, Кышбузгъа ач къонакъла келдиле, Ала сени сакълай ачлай ѳлдюле, Ой бола эсенг сен а бол гыбыт.*

*Болмай эсенг, сени бухчагынгы тешерле, Мени да къулагымы кесерле. Экисин да бир-бирине тагъарла, Тюплеринден отну къызыу жагъарла.*

*Ой, долай, долай, долай жау гыбыт, Бузугу болмай толу сау гыбыт, Муну айранындан жау эте, Муну бузугундан сау эте,*

*Мен айтама май долайны, Майдан толсун сен гыбытны къарынынг. Тууарчыла жигит долайчыла, Жазгъа сау чыкъсынла долайны жырлагъан жырчыла.*

**МИСИРЛАНЫ Хасан,**  
Сют промышленностьну инженер-технологу.

Журтубуз



## Басият къош

Шаханланы Басият «Балкария» деген китабында «Басият къош» деген жерни сагынады. Бу жер Огъары Малкыардан ѳргеде, Уштулу жайлыкъны баш жанындады. 1658 жылда Имеретияны патчахы Таймураз, орус падчаха тюрберге баргъанда, Малкыар бий Айдаболланы Артутай, эллиле бла бирге аны аллына чыгып, алай

тюрбегендиле. Коспарты эм Кюнлюм элдеде, къауум заманны къонакъда туруп, Россейге тебирегенде, биргесине Артутайны да элтеди. Тарыхда «Орус падчаха Артутайгъа, Таймуразгъа, жылы тюрбейди, кѳп тюрлю саугъала да береди». Орусча: «Одарил сорока соболями», – деп жазылыпды. Шахан улуну айтханына

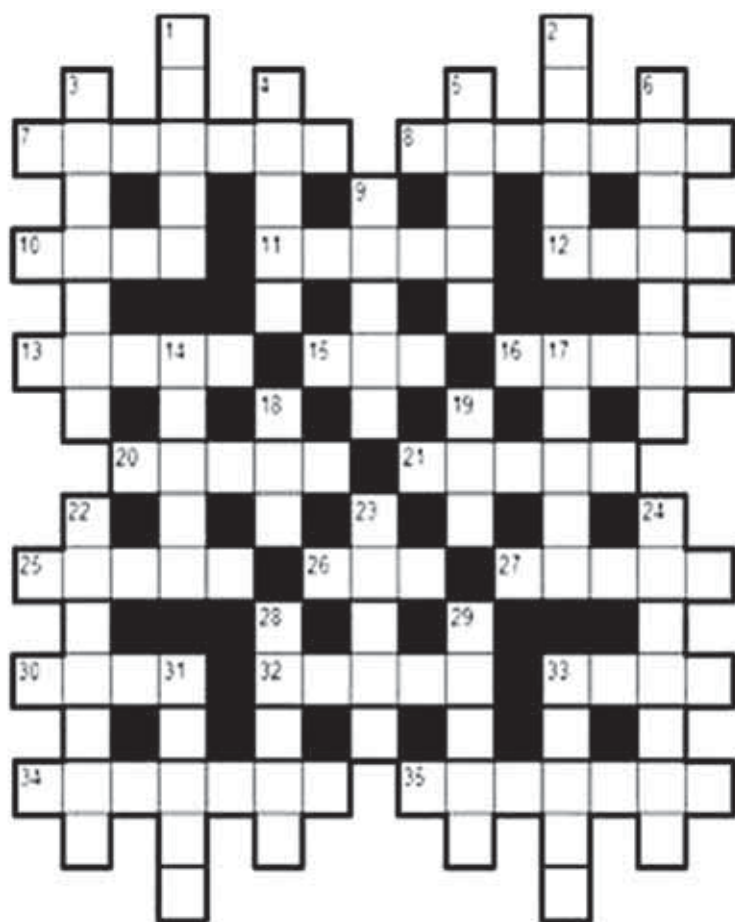
кѳре, Малкыарны жамауаты Уштулуда малларын кечиндиргенди, жаш тѳлю уа аскер усталыкъгъа юйренгенди. Малкыарлыланы бир къауумуна соргъан эдим «Басият къош» къалайда болгъанын. Барысы да бу суратдагы тауну кѳргюзгендиле.

**СОЛТАНЛАНЫ Магомед.**  
Сурат авторнуду.

## СѢЗБЕР

**ЭНИНЕ:** 7. Нарт анасы. 8. Бек узун боюнлу жаныуар. 10. Бийче юйю. 11. Туугъан сабийге ат аталгъан сегизинчи кече. 12. Бизни халкълыкыбыз. 13. Адамны бек жунчутхан болум. 15. Кийик. 16. Хайууаннга къарагъан. 20. Бир юйде экинчи келин. 21. Суу келтирген эски терек. 25. Кюйдюрючю ханс. 26. Къан бла кирген къылыкъ аны бла чыгъады дейдиле. 27. Кюч сынашыну тюрлюсю. 30. Салкъын жер. 32. Чурукъда аякъ тюрп. 33. Кызауат. 34. Кыйнагъан жюк. 35. Юйде айтханынгы этген сабий.

**ЎРЕСИНЕ:** 1. Юй къанатлы. 2. Ёлген адамдан къалгъан ырысхы. 3. Искусство бла кюрешген. 4. Дунияны бир жаны. 5. Кѳгет. 6. Этни юлюш этиучю. 9. От этиуде хайырланылгъан таш. 14. Жангы бузоулу ийнекни сютюнден этедиле аны. 17. Ётюрюк. 18. Бичакъны тынчайгъан жери. 19. Тау жерледе жар. 22. Аманлыкычыны ол сакълайды. 23. Отунчуну кереги. 24. Аякъ кийимни ол тигеди. 28. Ыйых кюн кѳплеге аллай кюндю. 29. Индияда динчи. 31. Адамны санын къыйнагъан зат. 33. Батыучукъ адамны бетинде алайда орналыргъа сюеди.



Газетни 129-чу номеринде басмаланган сѳзберни жууаплары:  
**Энине:** 1. Кырмакъ. 5. Хадагъа. 6. Алатау. 8. Нартан. 10. Жалын. 11. Заран. 12. Тамара. 19. Арыкъсуу. 20. Айлану. 21. Кыбыла. 22. Ариулыкъ. 24. Сыргъала. 27. Суусар. 30. Кыфыр. 31. Кызакъ. 32. Ушатыу. 33. Чарлакъ. 34. Кысмакъ. 35. Азанчы.  
**Ўресине:** 1. Кыгъанат. 2. Кыланча. 3. Кыартыкъ. 4. Жантау. 7. Чалгы. 9. Батан. 13. Ахтынуу. 14. Рузлама. 15. бабас. 16. Кыруум. 17. Айлыкъ. 18. Чуваш. 23. Илляу. 25. Ахмат. 26. Кырпакъ. 27. Саугъала. 28. Раубазы. 29. Чардакъ.

КъМР-ни Маданият министрствосуну, «КБР-Медиа» ГКУ-ну, КъМР-ни Журналистлерини союзуну, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Горянка», «Советская молодёжь» газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналланы редакцияларыны, «Къабарты-Малкыар» ВТК-ны, «КБР-инфо» информация агентствону, «Эльбрус» китап басманы коллективлери ВГТРК-ны филиалы - «Къабарты-Малкыар» ГТРК-ны директору **КАЗАНЧЕВА Людмила Борисовна**гъа къарындашы **АХМЕТОВ Хусейн Борисович** ѳлгени бла байламлы, бушуу этип, къайгы сѳз бердиле.

## Тюбешу



## Билимлерин, хунерликлерин да баямлагъандыла

Акь-Сууну 15-чи номерли мектебинде Халкъны бирлигини кюннюне аталып тюбешу болгъанды. Аны китапхананы башчысы Светлана Мамедова бла устаз Созайланы Лейля къурагъандыла, кесине да «Ата журтну ёхтемлиги, Россейни ёхтемлиги!» деп атагъандыла.

Светлана Мамедова дагыда аллай ат бла китап эмда сурат кёрмюч да жарашдыргъанды. Байрамны тарыхыны юсюнден айта, ол окъуучулары эслерин Александра Осиповна Ишимованы «Россейни тарыхы сабийлеге деп жазылган хабарлада» деген китабына бургъанды. Биригиулкню къаллай уллу маънасы эмда кючю болгъанын ангылатханды.

Сабийле да ол кюннге деп, къыралны айныуна, анда жашагъан халкълары араларында келишиулк болуруна къыйын салгъан эмда атла-

ры тарыхха тюшген адамлары, тарых шартлары юслеринден да билдириуле хазырлагъандыла. Бу иште уа Аттасуулары Абдуллах, Махийланы Умар, Кючмезланы Алийхан, Бёзюланы Рамазан айырмалы болгъандыла.

Биттуулары Айла, Жангоразланы Тенгиз, Чабдарланы Айша, Гочияланы Шамил эмда Жаболаны Мухаммат, башхала да малкъар эмда орус тилледе соруулагъа жууапла бергендиле.

Тюбешу ахырында уа мектепчиле бир оюмгъа келгендиле – битеу хорламла халкълары биригиулкнерини хайырындан болдурулгъандыла.

**ХОЛАЛАНЫ Марзият.**

**СУРАТДА:** школчула устазлары Созайланы Лейля бла.

Суратны автор алгъанды.

## ТУРИЗМ

## Каникуллары – учуз багъала бла



«Эльбрус» бла «Архыз» курортла, окъуучулары бла аланы ата-аналарын кюз каникулла бла алгъышлай, «Пойдём гулять» деген тарифни саугъалайдыла. Анга кёре, таулада солургъа келгенле канат жоллагъа билетни жюз сомгъа алаллыкдыла, акция 6 ноябрьге дериде бардырыллыкды. деп билдиредиле

республиканы Курортла эм туризм министрствосундан.

Билетле жангызда кассалада сатыладыла. Алай бла сабийле бла акъылбалыкъ болмагъанла жюз сомгъа канат жоллары юч кесегине минерге, къыралда эм бийик станциягъа – Гарабашиге - чыгъаргъа боллукдыла, 3847 метр бийикликден Баш Кавказ хребетни бла Минги тауну тёппелерин къол аяздача кёраллыкдыла. Анда шуёлларына, эм бийикде орнатылгъан почта ящикге салып, письмола неда открыткала да жибераллыкдыла, ариу жерледе суратлагъа тюшаллыкдыла, исси хычинле эм чай бла аууланаллыкдыла.

Беш жыллары толмагъан сабийле жыл узуну канат жоллагъа хакъсыз минедиле, алай алагъа да билет керекди. Льготаны алыр ючюн, кассада сабийни жыл санына шагъатлык этерча документни кёргозторге керек боллукды.

**ТЕММОЛАНЫ Зульфия.**

Газетни келир номери 8 ноябрьде чыгъарыкъды.

## Сынау

## Диктантны космосда окъуна жазаргъа жарагъанды

«География диктант» – Орус география общество къурагъан халкъла аралы жарыкъландырыу акцияды. Быйыл ол сегизинчи кере бардырылады. Эндиге дериде анга 2,4 миллион адам къатышханды. Ол Россейни Президентини башламчылыкы бла 2015 жылдан бери къуралады. Аны баш борчу къыралны географиясына сейирни ёсдюрюудю, адамлары бу жаны бла билимлерин игилендириудю.

Диктант «Мени жерим. Мени къыралым. Мени башламчылыкларым» деген чакъырыу бла бардырылгъанды. Быйыл аны орус, инглиз, ференк эм испан тилледе жазаргъа жарагъанды. Ол миллет, алам чекледен окъуна чыкыгъанды – аны космосда окъуна жазаргъа боллук эди. Алай бла диктантха 122 къыралдан 2,5 миллион адам къатышханды, аны Арктикада, поездледе бара, Чукоткада жюзген атом станцияда, Кронштатда «Перекоп» кемеде, Кърымда, Донецкни краеведение музейинде, Космонавтиканы музейинде, «Пещера «Таврида» дорбун комплексде да жазгъандыла.

Быйыл диктантны ётдюрюге 8 575 майдан ачылгъанды, аладан сегизи – бизни республикададыла: Къабарты-Малкъар къырал заповедникде, Х.М. Бербеков атлы Къабарты-Малкъар къырал университетде, Кахунну, Заречное бла Прималкинское эллени мектеплеринде, «Терс-къол» арада, Эколого-биология арада. Курортла эм туризм министрствода уа аны Орус география общество «Альтаир» клубу къурагъанды.

Диктантха къырк соруу киредиле, аладан онусу кенг белгили география шартлары юслериндендиле, отузуна жууапла берир ючюн а терен билим, логика, сагыш эте биллиу да керекдиле. Соруулары миллет конкурсу да ахшы



тёреге айланганды. Бу жол диктантны къурагъанлагъа жамаутдан 532 сейир соруу келгенди, аланы ийгенлени эм таматасына – 75, эм гитчесине уа 7 жыл болгъанды. Адамла жиберген заданиялада географияны сурат ишлеу, адабият, поэзия, кино, мода, техника эм халкъ чыгъармачылык бла байламлыкы да ачыкъланганды.

Курортла эм туризм министрствода майданга республиканы жаш тёлнюню ишлери жаны бла министри Азамат Люев, Орус география общество регионда бёлмюню башчысы Мухамед Кожоков сыйлы къонакълача чакъырылгъандыла. Диктант башларыны аллында жыйылгъанлары жорукъла бла «Альтаирни» башчысы Мокъяланы Тенгиз шагъарейлендиргенди. Жазаргъа битеу да 45 минут берилгенди. Аны эсеплери 30 ноябрьден сора белгили боллукдыла.

Андан тышында, ведомствода майданда Къабарты-Малкъарны географиясыны юсюнден да викторина къуралгъанды, анда хорлагъанлагъа эсде къалырча саугъала берилгендиле, деп билдиредиле регионну Курортла эм туризм министрствосундан.

**ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.**

## СПОРТ

## Даражалы эришиуден – хорламла бла

Красноярскда «Сопка» спорт арада эркин тутушуудан Олимпиаданы юч кере чемпиону Бувайсар Сайтиевни саугъаларына XVII халкъла аралы эришиу бардырылгъанды. Анда эки кюнню ичинде майдалла ючюн Россейни 24 регионундан, Монголиядан, Къазахстандан, Азербайджандан, Къыргыздан бла Таджикистандан 350 гёжеф 11 ауурлукъ къауумда тутушхандыла.

Даражалы турнирге бизни республиканы келечилери да къатышхандыла, юч майдал да къытхандыла. Биринчи жерлеге Азаматланы Руслан (48 кг) бла Ислам Кажаров (65 кг) чыкыгъандыла. Хасаулары Смаил (65 кг) ючюнчю болгъанды.

**КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.**

**СУРАТДА:** (солдан онгнга) биринчи Хасаулары Смаил.



Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительство

**Баш редактор**  
**КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан**

**РЕДКОЛЛЕГИЯ:**

ТЕКУЛАНЫ Хауа  
(баш редакторну орунбасары),  
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат  
(баш редакторну орунбасары),  
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис  
(жууаплы секретарь),  
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,  
ТИКАЛАНЫ Фатима,  
ТРАМЛАНЫ Зухура,  
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

**ТЕЛЕФОНЛА:**

Редаторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.  
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды.  
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды.

**ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:**

Таппасханланы Аминат - де-журный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Ахматланы Люоза (1,2,3,4-чю бетле), Зезаланы Лида (9,10,11,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1453 экз. Заказ №2220  
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЈНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:



360000, Нальчик шахар,  
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:  
elbor\_50@mail.ru